

Iva Grgić: Višnja Machiedo – skica za portret

Višnja Machiedo tri je desetljeća tihi kulturni skandal naše književne javnosti. Akademskom formacijom romanistica, priznata kao autorica desetaka kreativno impostiranih prijevoda osobito zahtjevnih književnih djela (dovoljno je spomenuti čak i samo Baudelairea, Valérya, Célinea), te također poznata kao autorica tekstova što njezinim prijevodima, kako erudicijom tako i na jedinstven način shvaćenom duhovnošću i duhovitšću, prethode ili ih na isti način prate, Višnja Machiedo i dalje (dokle?) ostaje prikraćena (ona ili naša književnost?) za naziv rodonačelnice jednoga književnog žanra.

Kritičari i recenzenti koji su se dosad osvrtnali na njezine uratke, čak i kad ovi posljednji bijahu s pravom obilježeni nagradama (Društva hrvatskih književnih prevodilaca, Grada Zagreba), te najprestižnijim stranim odlikovanjima (Viteza Legije časti), njezin su rad, njezin književni profil ponajčešće svodili svaki put na po jednu, prigodi shvatljivu i uobičajenim modusima prihvatljivu dimenziju. Bježala im je pritom najvažnija, vitalna komponenta autoričina stvaralašva - onkraj kolaža, u nje se rodila vokacija prema prijevodu/translaciji kao pojavi što se ne može negoli neprestano zbivati (te je ona, logično, i afirmira) na nekoliko razina: i kao preispisivanje i kao kritika i kao reinterpretacija i kao izbor i kao reantologizacija.

Komedija dell'arte iz osamdesetih godina, prvo njezino na ovako naznačen način koncipirano djelo, doživjelo je komadanje Orfeja između onih koji su uživali u duhovito adaptiranim dramskim *canovaccima* s jedne strane, te onih kojima se traduktološki esej uključen u knjigu učinio *groundbreaking* na našim prostorima, a da ni jedni ni drugi tada nisu slutili njihovu međusobnu organičku povezanost. *Osamnaest izazova*, "privatna" (a postoje li drukčije, ter ne znamo li da postaju "službenima" samo vrstom akademske moći koju je i predobro opisao Foulcault, a Višnja Machiedo nikada je nije posjedovala) antologija dvadesetostoljetne francuske poezije, uključivala je eseje (zapravo znanstvene radove, kad autorica ne bi, kao što to na primjer čini i uvaženi suvremeni talijanski povjesničar i filozof Riccardo Campa, držala da je samo tekst invencija, dok su fusnote dosadno ponavljanje onoga što smo naučili na jednak način na koji je to svatko mogao naučiti), te time postala neprispodobiva knjiga-hibrid, kakav u drugim kulturama, opet, dosada nije poznat. *Moje razgolićeno srce*, prozno-poetska zbirka tekstova Charlesa Baudelairea, sastavljena u polemici s prijevodnom recepcijom ovoga autora u Hrvatskoj, reduktivnom i dotada uzetom odveć zdravo za gotovo, također je inzistirala na neraskidivoj sprezi svjetonazornog, filozofskog i eminentno književnog elementa kod toga neprijeporno velikog autora - kod Višnje Machiedo u tom trenutku doživljenoga kao mjesto kreativnog dijaloga dvaju vremenski udaljenih pisaca, jednog, prvog, francuskog i drugog, druge, hrvatske autorice.

U nizu žanrovski skandaloznih knjiga Višnje Machiedo posljednja je, vjerojatno najznačajnija s obzirom na to koliko će njome francuskoj kulturi, premda bez zle namjere, "malo" (hrvatsko) ukazati na propuste "velikoga" (sadržaj navodnika jasan), *Francuski nadrealizam*. Ponovno je riječ o spoju eseja i prevedenih tekstova koji bi, da nema upravo one autoričine blasfemične koncepcije koju spomenusmo, mogao, vjerojatno na zadovoljstvo čitatelja naviklih na stanovitu "čistoću" impostacije, činiti i dvije knjige. Ali ne bi, nisu, i ne treba da budu.

Kad dakle Višnja Machiedo posvećuje knjigu Tristanu i Izoldi, s pravom očekujemo (i dobivamo) kreativni autorski *découpage* i ponovno pričanje povijesti legende, kako se to u njezinim knjigama prije događalo sa školama, autorskim opusima, pokretima. Eminentno postmodernog habitusa u pristupu ovome mitu, bar isto onoliko koliko je inače uvjerena modernistkinja i kći povijesnih avangardi u književnom svjetonazoru, autorica se ovdje odlučuje za izvatke iz triju književnih obrada mita na koji su je usmjerili njezini afiniteti prema srednjemu vijeku (te, naravno, i dosadašnji prijevodi i adaptacije za ovo razdoblje vezani: spomenimo samo bavljenje književnim obradama lika Ivane Orleanske).

Prepričavajući u uvodu knjige još jednom mit, svjesna je da u istom izdanju nudi i njegovu četvrtu verziju, jer u mitsku stvarnost onkraj njezinih tekstualnih pojavnosti ne vjeruje. Kad i ovdje, kako se čitatelji njezinih djela navikoše, dodaje nekoliko rečenica o prijevodnim pravilima kojima se (sama ih, vodeći računa o relevantnoj teoriji, za ovu priliku zacrtavši) vodila, ne znam tko bi te retke mogao pripisati pukim tehničkim opravdanjima (ili čak isprikama). Ne, ovim primjedbama Višnja Machiedo tek prati, ne namećući ih, pravila antičke retorike. Nije to, međutim, puka *captatio benevolentiae* - njezina spisateljska i prevodilačka poetika nužno se opiru takvoj vrsti makar i konvencionalnog ulagivanja - postupak ekspoziције kod nje bi se, naprotiv, mogao prisposodobiti onome što je presudno u fotografiji: odabirom kuta. A kut je kreativna uporaba stanovitog medija - u ovom slučaju hrvatskog jezika. Književnog jezika prevoditeljice i spisateljice Višnje Machiedo koja iz njega bira, njemu se priklanja, ali se od njega, drži li to nužnim, i stvaralački otklanja. Da, takve su književne osobnosti u našoj kulturi uvijek, (no je li u danim okolnostima i moglo drukčije?), opstojale u formi, makar i tihog, skandala.

(objavljeno u *Zarezu* 2003. godine)